

Erasmus+ KA103 Hareketlilik Programının Öğrenci ve Koordinatör Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Özlem ASLAN BAĞCI¹

Serdar ERDEM²

Yavuz ERİŞEN³

Özet

Anahtar Kelimeler

Başlangıçta ekonomik bir topluluk olarak kurulan Avrupa Birliği, bugün Avrupa Birliği vatandaşlarının yaşamlarını iyileştirmek ve onlar için daha iyi bir dünya yaratmak için farklı politika alanlarında birçok hizmet sunmaktadır. Eğitim aynı zamanda Avrupa Birliği politikalarının merkezinde yer alan ve diğer kilit politika alanları ile yakından ilişkili olan bu alanlardan biridir. Bugün, Avrupa Birliği'nin eğitim ve öğretim hedeflerine ulaşmak için büyük çaba sarf edilmektedir. Bu çalışmada, Avrupa Birliği'nin eğitim ve öğretim politikalarının bir boyutu ele alınacak ve 2020 eğitim hedeflerinden biri olan öğrenci hareketliliği gerçeğine odaklanılacaktır. Erasmus programı, öğrenci hareketliliği söz konusu olduğunda akla gelen ilk programdır. 1987 yılında kuruluşundan bu yana, Erasmus Programı birkaç değişiklik geçirmiştir. Son olarak, 2014 yılında bu hareketlilik programı Erasmus + olarak adlandırılmıştır. Erasmus + ve onun öncü hareketlilik programları katılımcılara eğitim, beceri ve yeterlilikler sağlamıştır. Erasmus + uluslararası işbirliğini güçlendirmek ve öğrencilerin deneyimlerini desteklemenin yanı sıra insanlara bir topluluğa ait olma duygusu da vermiştir. Otuz yılı aşan bu süreçte pek çok araştırmacı tarafından bu hareketlilik programının çeşitli değerlendirmeleri yapılmıştır. Ek olarak, orta vadeli değerlendirmeler ve etki çalışmaları Avrupa Konseyi tarafından yayınlanmıştır. Tüm bu değerlendirme ve etki çalışmaları, hareketlilik programlarının değerini ortaya çıkarmıştır. Hareketlilik programlarının önemini göz önünde bulundurarak, bu çalışmada, uluslararasılaşmada öncü üniversiteler arasında yer alan Sakarya Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Yüksek Öğretimdeki Öğrenci ve Personel Hareketliliğinin Erasmus + Programını (KA103) değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada, nitel

Erasmus+ programı
Avrupa Birliği
Hareketlilik programları
Yükseköğretim

¹ Sakarya Üniversitesi, Sakarya Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, E-Posta: obagci@sakarya.edu.tr

² Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, E-Posta: serdarerdem90@gmail.com

³ Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, E-Posta: erisenyavuz@gmail.com

araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır ve veriler, mülakatlar ve değerlendirme raporlarının doküman analizi yoluyla toplanmıştır. 2016-2017 öğretim yılında Erasmus+ KA103 hareketlilik programına katılan öğrenciler, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde bu programa katılacak öğrenciler ve Erasmus + bölüm koordinatörleri çalışmanın katılımcıları olarak belirlenmiştir. Çalışma, katılımcıların ve koordinatörlerin Erasmus + KA103 hareketlilik programının belirli ve genel hedeflerinin, programdan beklentilerinin ve program için önerilerinin farkında olduklarını göstermektedir.

Evaluation of The Erasmus+ KA103 Mobility Programme According to Views of Students and Coordinators

Abstract

The European Union, which was initially founded as an economic community, today provides many services in different policy areas in order to improve the lives of European Union citizens and to create a better world for them. Education is also one of these areas which is at the core of the European Union policies and are closely related to other key policy areas. Today, great efforts are made to achieve the European Union's objectives of education and training. In this study, a dimension of the European Union's education and training policies will be handled and the issue of making student mobility reality, one of the 2020 educational objectives, will be focused on. The Erasmus programme is the first programme that comes to mind when it comes to student mobility. Since its establishment in 1987, the Erasmus Programme has undergone several changes. Finally, this mobility programme was named Erasmus + in 2014. Erasmus+ and its precursor mobility programmes has provided participants with the education, skills and competences. Strengthening international cooperation and supporting students' experiences, Erasmus+ has also given people a sense of belonging to a community. In this 30-year period, various evaluations of this mobility programme have been conducted by many researchers. In addition, mid-term evaluations and impact studies have been published by the European Council. All these evaluations and impact studies have revealed the value of the mobility programmes. Taking the importance of mobility programmes into consideration, in this study it is aimed to evaluate the Erasmus+ Programme of Student and Staff Mobility in Higher Education (KA103) carried out in two different higher education institutions, Sakarya University and Yıldız

Keywords

Erasmus+ Programme
European Union
Mobility Programmes
Higher Education

Technical University. In this study, case study design, one of the qualitative research designs is being used and data is being collected through interviews and document analysis of evaluation reports. The students having participated in the Erasmus + KA103 mobility programme in 2016-2017 academic year, the students who will participate in this programme in the second term of 2017-2018 academic year and department coordinators of Erasmus+ have been determined as the participants of the study. The study shows that participants and coordinators are aware of the specific and general objectives of the Erasmus+ KA103 mobility program, their expectations from the program and their proposals for the program.

GİRİŞ

Bölgesel bütünleşmeyi sağlama düşüncesi ile ortaya çıkan Avrupa Birliği zamanla siyasi ve ekonomik boyutunun yanında sosyal, kültürel ve siyasi boyutları da ön plana çıkan bir topluluğa dönüşmüştür (Sağlam, Özüdoğru & Çıray, 2011). Çağımızda yaşanan bilimsel teknolojik gelişmeler Avrupa Birliğinin çalışma alanlarını daha da genişletmiş; üye ülkeleri ekonomik, siyasi ve kültürel alanlar dışında eğitim alanında da işbirliği yapmaya ve kararlar almaya teşvik etmiştir (Şadioğlu, 2013). Sonuç olarak Avrupa Birliği, belirlediği stratejik hedeflerine eğitim ana başlığını da eklemiştir (European Commission, 2010). Çünkü eğitim, toplumlara daha iyi iş imkanları, yaşam şartları, statü ve güç sağlayarak (Sari, 2014) birliğin diğer bütün hedeflerini gerçekleştirmesi için gerekli tutumu ve becerileri insanlara aktarma rolünü üstlenmektedir (Gültekin & Anagün, 2006).

Avrupa Birliği tarafından belirlenen "Eğitim ve Öğretim 2020" hedefleri arasında; hayatboyu öğrenme ve hareketliliğin gerçekleştirilmesi, eğitim ve öğretimin kalite ve verimliliğinin artırılması, eşitlik, sosyal dayanışma ve aktif vatandaşlığın sağlanması, eğitim ve öğretimin her aşamasında girişimcilik de dahil olmak üzere yaratıcılık ve yenilikçiliğin teşvik edilmesi yer almıştır (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2014). Bu çalışmada da "Eğitim ve Öğretim 2020" nin dört ana hedefinden biri olan öğrenme hareketliliğinin gerçekleştirilmesi hedefi üzerinde durulmuştur. Bilindiği gibi öğrenme hareketliliği denince akla ilk gelen program Erasmus programıdır. Üniversite Öğrencilerinin Hareketliliği için Avrupa Topluluğu Eylem Şemasının (European Community Action Scheme for the Mobility of University Students) kısaltması olan (Altay, 2016) ve ismini Hollandalı filozof Desiderius Erasmus' tan alan (Şahin, 2013) Erasmus programı, Avrupa Birliğinin ve özellikle Avrupa Komisyonunun eğitim-öğretim alanındaki bir politika aracıdır (Psychogyiou, 2015).

1970'lerde altyapısı hazırlanan Erasmus yükseköğretim öğrenme hareketliliği programı, 1987 yılında yürürlüğe girmiştir (Şahin, 2013). Kuruluşundan bu güne pek çok farklı isimle anılan program, 1995 yılında diğer eğitim ve öğretim programlarıyla birlikte Sokrates programına dâhil edilmiş ve programın faaliyet alanları genişletilmiştir (Altay, 2016). 1998 yılına gelindiğinde Bologna süreci kapsamına alınan (Süngü ve Bayrakçı, 2010) Sokrates programı, 2007' de Hayat Boyu Öğrenme Programı adıyla anılmaya başlanmıştır (Özdem, 2013). Hayat Boyu Öğrenme programından sonra ise 2014 yılında Avrupa Komisyonu tarafından Erasmus+ programı başlatılmıştır (Altay, 2016). Avrupa 2020 Stratejisinin gerçekleştirilebilmesi beklentisiyle başlatılan Erasmus+ programında (European Commission, 2017), 2014-2020 yılları arası eğitim, öğretim, gençlik ve spor alanlarındaki

faaliyetlerin yürütülmesi planlanmıştır (Kağnıcı, 2016). Erasmus+ programında daha önce Hayat Boyu Öğrenme Programı adı altında faaliyete devam eden Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig programları ile Gençlik Programları, Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink ve Sanayileşmiş Ülkelerle İşbirliği Programı tek çatı altında toplanmıştır (European Commission, 2017) ve spor alanı da programa dâhil edilmiştir (Altay, 2016). Bu değişim ve gelişim süreci içerisinde Türkiye Avrupa Birliği tarafından organize edilen bu eğitim ve gençlik programlarına ancak Nisan 2004 itibariyle tam üye olarak katılmıştır (Okur, 2016). Günümüzde de ülkemiz 28 Avrupa Birliği ülkesi, İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve Makedonya gibi Erasmus+ programının bütün eylemlerine katılma hakkını elinde bulundurmaktadır (European Commission, 2017). Türkiye Ulusal Ajansı da 2004 yılından beri Erasmus+ ve öncülü eğitim ve gençlik programlarını koordine ederek Avrupa Birliği ülkeleri ve diğer katılımcı ülkelerle irtibatı sağlamakta ve program katılımcılarına finansal destek ve hareketlilik imkânı sunmaktadır (Elmalı, 2013).

Avrupa Birliği eğitim, öğretim ve gençlik programlarının isimleri ve kapsamında yapılan değişiklikler zamanla programın işleyişi ve amaçlarında da kendini göstermiştir. 2014'de yapılan değişiklikle, Erasmus+ adıyla faaliyete başlayan program bünyesinde sürdürülecek olan eylemler ilan edilmiş ve programa ilişkin hedefler yeniden belirlenmiştir (European Commission, 2017). Yine aynı yıl Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan program rehberine göre Erasmus+ Programı kapsamında şu üç ana eylemin sürdürülebileceği ifade edilmiştir (European Commission, 2017);

Ana Eylem 1: Bireylerin Öğrenme Hareketliliği

Ana Eylem 2: Yenilik ve İyi Uygulamaların Değişimi için İşbirliği

Ana Eylem 3: Politika Reformuna Destek

Belirlenen 3 ana eylemin yanında, Erasmus+ programı dâhilinde Jean Monnet ve Spor için de faaliyet alanları bulunmaktadır (European Commission, 2017). Erasmus+ program rehberinde bu eylemlere katılım ve eylemlerin yürütülmesine ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca program rehberinde, her bir eylemin ve faaliyet alanının (eğitim-öğretim, gençlik, spor) özel amaçları ile Erasmus+ programının genel amaçları detaylı olarak sunulmuştur. Rehberde belirtilene göre Erasmus+ programının şu genel hedeflere hizmet etmesi beklenmektedir (European Commission, 2017):

1. Okuldan erken ayrılma oranının % 10'un altına düşürülmesi ve yükseköğretim mezuniyet oranını en az % 40 seviyesine yükseltilmesini hedefleyen temel eğitim hedefi de dâhil, Avrupa 2020 stratejisinin hedefleri;
2. Eğitim ve öğretimdeki Avrupa işbirliğine ilişkin stratejik çerçevenin hedefleri (ET 2020) ve bu hedeflere karşılık gelen ölçütler;
3. Ortak ülkelerin yükseköğretim alanındaki sürdürülebilir kalkınması;
4. Gençlik alanında Avrupa işbirliği için yenilenmiş çerçevenin genel hedefleri (2010-2018);
5. Avrupa Birliğinin spor alanındaki çalışma planına uygun olarak, özellikle halka yönelik spor alanlarında, sporun Avrupa boyutunu geliştirme amacı;
6. Avrupa Birliği Antlaşmasınının 2 No.lu Maddesi uyarınca insanlık onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin

hakları da dâhil olmak üzere insan haklarına saygı gibi Avrupa değerlerinin tanıtımı.

Erasmus+ programına ilişkin belirlenen bu genel hedeflerin yanında programın faaliyet alanları olan eğitim-öğretim, gençlik ve spora ilişkin özel hedefler de belirlenmiştir. Belirlenen özel hedefler arasından bu çalışmaya konu olan Ana Eylem 1 kapsamındaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin özel hedefleri şöyle sıralanabilir: katılımcıların yetkinlik ve beceri düzeyini yükseltmek, kalite iyileştirmelerini ve yeniliği ve uluslararasılaşmayı teşvik etmek, Avrupa yaşam boyu öğrenme alanının ortaya çıkmasını teşvik etmek ve farkındalık yaratmak, eğitim ve öğretimin uluslararası boyutunu güçlendirmek; dillerin öğretilmesini ve öğrenilmesini geliştirmek ve Avrupa Birliği'nin geniş dilsel çeşitliliğini ve kültürlerarası farkındalığı geliştirmek (European Commission, 2017).

Erasmus adıyla uygulamaya konulduğu günden bu yana, farklı isimlerle anılan eğitim gençlik ve spor programları aracılığıyla farklı toplumlara ve kültürlere mensup insanlar bir araya gelerek birlikte çalışma imkânı bulmuş ve aralarındaki anlayışı ve işbirliğini geliştirmişlerdir (Hasdemir ve Çalikoğlu, 2011). Programlar, akademik ve mesleki alanda sundukları katkılarının (Altay, 2016) yanında katılımcıların diğer kültürleri tanımalarına, uluslararası bağlantıların güçlenmesine, diğer kültürlerle olan duyarlılığın artmasına (Ünver, 2007), katılımcıların kendilerini bir topluluğa ait hissetmelerine (European Commission, 2017b), öz farkındalıklarının ve öz güvenlerinin gelişmesine de katkıda bulunmuşlardır (Altay, 2016). Özellikle yükseköğretimde yürütülen AB eğitim programları, mezuniyet sonrası katılımcılara sağladığı daha rahat iş bulma imkânının yanında (European Commission, 2017b), iş dünyasının ve istihdam alanlarının geliştirilmesine de ışık tutmaktadır (Şahin, 2013).

2018 yılı itibariyle otuz birinci kuruluş yıldönümünü kutlayan Erasmus+ programı, kuruluşundan bu yana 9 milyon insana yurtdışında eğitim alma ve mesleki deneyim kazanma fırsatı tanımıştır (European Commission, 2017b). Bu süre içinde Erasmus+ programının sonuçlarını analiz eden Avrupa Komisyonu (Altay, 2016), pek çok değerlendirme ve etki değerlendirmesi çalışması yürütmüştür (European Commission, 2017b). Komisyon, Erasmus programına katılan ülkeler tarafından hazırlanan değerlendirme raporlarını toplayarak, bu raporları incelemekte ve sonuçları ilan etmektedir (Altay, 2016). Avrupa komisyonu tarafından organize edilen pek çok değerlendirmede ve etki değerlendirmesinde hareketliliğin önemi üzerinde durulmuştur (European Commission, 2017b). Yapılan değerlendirmelerde, AB tarafında finanse edilen programlar kapsamında hareketliliğe katılarak yurtdışına gidenlerin hem günümüzün hem de geleceğin iş gücü becerileri ile donatıldığı ve kariyere ilişkin umutlarının arttığı vurgulanmaktadır (European Commission, 2017b). AB'nin daha önce sürdürdüğü eğitim, gençlik ve spor programlarıyla kıyaslandığında ise Erasmus+ programının amaca daha uygun, daha tutarlı ve kısmen daha verimli olduğu görülmüştür (European Commission, 2018). Avrupa komisyonunun yanında pek çok araştırmacı da Avrupa Birliği eğitim, gençlik ve spor programlarına ilişkin değerlendirmeler yapmıştır (Teichler & Jahr, 2001; Özdem, 2003; Kehm, 2005; Demir & Demir, 2009; Ünal, 2011; Elmalı, 2013; Şahin, 2013; Jacobone & Moro, 2015; Altay, 2016; Kağnıcı, 2016; Ünal, 2016). Bu değerlendirme çalışmalarında da Erasmus programının katılımcılar için sosyal (Teichler & Jahr, 2001; Ünal, 2011; Elmalı, 2013; Kağnıcı, 2016), kültürel, bireysel ve mesleki açıdan (Teichler & Jahr, 2001; Ünal, 2011; Elmalı, 2013; Berg,

2014; Ünlü, 2015; Kağnıcı, 2016) ve iletişimsel dil yeterliliği açısından (Jacobone ve Moro, 2015; Altay, 2016) olumlu etkilerinin olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Erasmus+ Ana Eylem 1 Bireylerin Öğrenme Hareketliliği kapsamındaki Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda cevap aranan araştırma soruları şunlardır:

1. Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına katılmış olan üniversite öğrencilerinin program hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına katılacak olan üniversite öğrencilerinin program hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Erasmus+ bölüm koordinatörlerinin Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programı hakkındaki görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmada bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeyleri bölüm türüne göre farklılaşmakta mıdır?
3. Yaş ve kardeş sayısı değişkenleri üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerini yordamakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeyleri ile mutluluk düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
5. Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, araştırmanın grubu, verilerin toplama aracı, verilerin analizi ile geçerlik ve güvenirlik önlemleri detaylı olarak açıklanmıştır.

Araştırma Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden iç içe geçmiş tek durum deseni ile yürütülmüştür. Bu desende durumun içinde birden fazla analiz birimi olabilir, ilgili durum bütüncül ve tek bir durum olarak ele alınır. (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada Erasmus+ Ana Eylem 1 Bireylerin Öğrenme Hareketliliği kapsamındaki Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Erasmus+ Programına katılan, başvuran ve program koordinatörlerinden

ayrı ayrı veri toplanarak programın geneline yönelik değerlendirmelerde bulunulmuştur. Patton (1990), program değerlendirme çalışmaları bağlamında durum çalışmalarının çok değerli bir araştırma yaklaşımı olduğunu vurgulamıştır (akt: Saban ve Ersoy, 2017).

Araştırma Grubu

Bu araştırmada nitel araştırma yönteminde sıklıkla kullanılan maksimum çeşitleme yöntemi ile örneklem seçme yöntemi kullanılarak Erasmus+ Ana Eylem 1 Bireylerin Öğrenme Hareketliliği kapsamındaki Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına katılan öğrenciler, başvuran öğrenciler ve koordinatörler seçilmiştir. Üniversiteler uluslararasılaşmada öncü üniversiteler içerisinde kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yöntemi ile seçilmiştir. 10.11.2017 tarihinde Sakarya Üniversitesi Dış İlişkiler Müdürlüğü Erasmus+ Koordinatörlüğü'ne verilen dilekçe ve 12.12.2017 tarih inde Yıldız Teknik Üniversitesi Dış İlişkiler Müdürlüğü Erasmus Koordinatörlüğü'ne verilen dilekçe ile öğrenci iletişim bilgileri, koordinatör iletişim bilgileri ve programa katılan öğrenci sonuç raporları istenmiştir. Çalışma kapsamında Yıldız Teknik Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi'nden 2016- 2017 akademik yılında programa katılan 13, 2017 - 2018 akademik yılında programa başvuran 7, 5 program koordinatörü ve 21 sonuç raporuna ulaşılmıştır. Çalışmada, programa katılan öğrenciler G1, G2, G3....; programa başvuran öğrenciler B1, B2, B3, ve program koordinatörleri K1, K2, K3, şeklinde kodlar ile belirtilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Veriler, Yıldız Teknik Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi'nden Erasmus+ Ana Eylem 1 Bireylerin Öğrenme Hareketliliği kapsamındaki Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına katılan öğrenciler, programa başvuran öğrenciler ve koordinatörler ile araştırmacıların yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile yaptığı görüşmeler ile toplanmıştır. Bu araştırmada; karmaşık kişisel ve duygusal sorunların ortaya çıkarılmasına yardımcı olması, istenilen bilginin eksiksiz olarak ve derinlemesine elde edilebilmesi, alınan cevaplara anında dönüt vermeye imkân sağlaması, değişik ve anında değişebilen koşullara uyabilme esnekliği, soruların sayısı ve sırasını değiştirme serbestliği tanınması gibi özelliklerinden dolayı yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Görüşmeler yapılmadan önce katılımcılara araştırmacılar tarafından araştırmanın önemi, amacı ve katkıları ayrıntılı bir şekilde açıklandıktan sonra görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler 7 ile 12 dakika arasında sürmüştür ve araştırmacılar yapılan görüşmeleri ses kayıt cihazına kaydetmiştir. Ancak koordinatörlerin çoğu görüşme yapmak yerine ön görüşme esnasında soruları yazılı olarak cevaplama isteğinde bulunmuşlardır. Bu nedenle ön görüşme esnasında çalışma ile ilgili detaylı açıklamalarda bulunulduktan sonra koordinatörlerin dördü yarı yapılandırılmış görüşme sorularını yazılı olarak cevaplamıştır. Programa başvuran öğrencilerden bazıları ise görüşme esnasında yoğunlukları sebebiyle görüşme yerine çalışmaya e posta yolu ile katkı sağlayabileceklerini ifade etmişlerdir. Araştırmacılar tarafından detaylı açıklamalar yapıldıktan sonra iki başvuran öğrenci e posta yoluyla görüşmeye katkı sağlamıştır. Görüşmeler ile veri toplama işlemi Aralık 2017 - Ocak 2018 arasında iki ay sürmüştür.

Ayrıca araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılarak Erasmus+ (KA103) programının öğrenci hareketliliğine katılan öğrencilerin, dönüş sonrası kendi görüşlerine

dayalı hazırlayıp, koordinatörlüklere sundukları sonuç raporları analiz edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliğini arttırmak amacıyla, görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dâhil edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada Erasmus+ (KA103) programının öğrenci hareketliliğine katılan öğrencilerden yirmi birinin sonuç raporlarına ulaşılmıştır. Sonuç raporları okunarak tema ve kodlar oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi ile araştırmacı, verileri tanımlama ve verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışır (Creswell, 2002). Araştırmanın tüm verileri okunarak araştırmanın genel çerçevesinde taslak temalar oluşturularak kodlar çıkarılmıştır. Araştırmacılar tarafından elde edilen kodlar ve taslak temalar alan uzmanı tarafından kontrol edilerek yeniden düzenlenmiştir. Uyuşmayan kodlar çıkarılarak analiz dışı tutulmuştur ve asıl tema ve kodlara ulaşarak veri analiz süreci tamamlanmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmanın güvenilirliğini ve iç geçerliğini arttırmak için araştırmada veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemesi kullanılmış ve böylece veri toplama yöntemleri çeşitlendirilmiştir. Ayrıca veri kaynakları olan çalışma grubunun farklı özelliklere sahip katılımcılardan (programa katılan öğrenciler, programa başvuran öğrenciler ve koordinatörler) oluşturulması ile veri kaynağı çeşitlemesi yapılmıştır. Veri toplama sürecinde ses kayıtları alınmıştır, koordinatörler görüşlerini yazılı olarak sunmuşlardır, veriler birden fazla araştırmacı tarafından toplanmıştır, araştırmanın her aşamasında konuyla ilgili öğretim üyelerinin görüşlerine başvurulmuş, izlenen yollar detaylı açıklanmıştır. Nitel araştırma konusunda uzman bir akademisyenden yardım istenerek tema ve kodlar kontrol ettirilmiş, uyuşmayanlar çıkarılmış ve görüş birliğine varılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulguları, araştırmanın alt problemlerine dayalı olarak sırayla ele alınmıştır. Her araştırma sorusu kendi içinde tema ve kodlar şeklinde değerlendirilmiştir. Araştırma soruları, "*Katılanlar, Katılacaklar ve Koordinatörler*" şeklinde özetlenebilir. Araştırma soruları Şekil 1'de görülmektedir.

1. Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına katılmış olan üniversite öğrencilerinin program hakkındaki görüşleri nelerdir?

Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına katılmış olan üniversite öğrencileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilerek programa dair farkındalık, programdan elde edilen katkı, ders dışı faaliyetler ve programın yeterliliği olmak üzere dört ana tema altında toplanarak incelenmiştir.

Şekil 1. Erasmus+ Programı Ana Temaları

Şekil 2. Erasmus+ Programına Katılan Öğrencilere Ait Tema ve Kodlar

Erasmus+ programına katılan üniversite öğrencilerinin programın genel hedeflerine dair farkındalık düzeyleri yüksek olarak değerlendirilebilir. Bu bulguyu destekler katılan öğrenci görüşleri şöyledir:

"Erasmus+ programı yükseköğretim yani üniversitelerde ve üniversitemizde hayat boyu öğrenme programı olarak geçen okullardaki kaliteyi artıran ve yurtdışı ile iş birliği yapan bir

programdır. Erasmus+ aslında sadece üniversite öğrencilere yönelik bir program değildir, alanı çok fazla genişletir.”(G1)

“Erasmus programının hedefleri kültürel etkileşimi sağlamak, farklı kültürlerle iletişim halinde olduktan sonra dünya yaşantısı, insan ilişkileri konularında önyargılarımızdan sıyrılmamızı sağlamaktır. Eğer bu hedefler üzerine yapılan bir Erasmus değişim programı giden bireyin üzerinde büyük bir farkındalık ve farklılık oluşturacaktır.” (G3)

“Öğrencilerin okuduğu üniversite bünyesinde farklı bir ülkede kendi alanıyla ilişkili bir fakültede ve bölümde eğitim alma veya ilgili bir kurumda staj yapma imkânının olması ve bu yolla öğrencilerin gelişmelerine katkı sağlamak, kültürlerarası etkileşimi olumlu yönde desteklemek, uluslararası çalışmalarda bulunarak buna destek sağlamak.”(G10)

Öğrencilerinin farkındalık temasında Erasmus+ programına katılma nedenleri ile ilgili görüşleri de analiz edilmiş ve büyük çoğunluğu yabancı dil becerilerini geliştirmek, farklı kültürleri tanımak ve kendini geliştirmek için programa katıldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca arkadaş edinme, eğitim alma, gezme, yurtdışı deneyimi kazanma ve farklı bakış açısı kazanma gibi amaçlarının da olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulguyu destekler öğrenci görüşleri şöyledir: “Birinci sebebim İngilizceyi geliştirmektir, çünkü yerinde öğrenmeden olmuyor.

İkinci sebebim farklı kültürleri görmek ve Avrupa’da gezme. Onun dışında yeni arkadaşlar edinme.”(G8)

“Öncelikli sebebim İngilizceyi geliştirmektir. Bunun yanı sıra farklı kültürleri, farklı gezilecek görülecek yerleri gezme.” (G2)

“Erasmus+ Programına katılmamadaki başlıca neden Avrupa eğitim sisteminde, toplumunda ve kültüründeki farklılıkları daha yakından tanıyabilme şansı elde etme. Kendi ayaklarım üzerinde durmayı da öğrenme aynı zamanda.... (G12)

Benzer bulgulara Erasmus+ programına katılan üniversite öğrencilerin sonuç raporlarının analiz edilmesiyle de ulaşılmıştır. Öğrenciler sonuç raporlarında yabancı dil öğrenmek ve geliştirmenin, yurtdışında yaşamak ve yeni insanlar ile tanışmanın, başka ülkeler hakkında bilgi sahibi olmanın motivasyon kaynakları arasında olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrenciler Erasmus+ programının kendilerini ve hayallerini gerçekleştirmek için fırsat sunduğunu ve bunun da kendilerinin katılma nedenlerini etkilediğini düşünmektedir.

Programa katılan üniversite öğrencileri ile yapılan görüşmelerin ve sonuç raporlarının analizi sonucunda Erasmus+ programı hakkında bilgiyi çoğunlukla arkadaşlarından, web sitesinden ve akademik personelden aldıkları ortaya çıkmıştır.

Katkı teması altında programa katılan üniversite öğrencilerinin programdan sağladıkları katkı değerlendirilmiştir. Erasmus+ programına katılan üniversite öğrencileri kendilerine programın en çok dil becerilerini geliştirme, özgüven kazanma, kültürel etkileşim, arkadaş edinme, deneyim ve bilgi kazanma, akademik anlamda katkı sağladığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin sonuç raporlarının analizi sonucunda Erasmus+ programı ile yurtdışında kaldıkları süre boyunca yeni durumlara uyum sağlama, açık fikirli olma, farklı kültürlerin değerini anlama, bağımsız olarak öğrenmeyi planlama ve yürütme, işbirliği içinde çalışma, analitik düşünme, problem çözme becerileri gibi becerileri kazandıkları bulgularına ulaşılmıştır.

"Kişisel anlamda özgüven getirdi. Birçok ülkeyi rahatça gezdim. Daha girişken yaptırı diyebilirim. Avrupa'nın bir ucundan diğere ucuna gittim ve geldim. Gezerken birçok yeni insanla tanıştım gittiğim yerlerin kültürünü öğrendim ve yemeklerini denedim. Her şey çok güzeldi. Erasmus+ bana yeni arkadaşlar kattı." (G4)

"Daha çok sosyal alanda bana katkı sağladığını düşünüyorum. Farklı ülkelerden arkadaşlar edindim. Bu aynı zamanda İngilizcemin gelişmesine yardımcı oldu. Aynı zaman da kültürel ve toplumsal alanlarında da katkıları oldu. Kendi toplumumuzla yabancı toplumların yaşayış şekillerini, farklılıklarını ya da benzerliklerini görmeme fırsat tanıdı. Kişisel anlamda kendime güven kazanmamı sağladı. Tek başıma Avrupa turuna çıkmam, farklı bir ülkede yaşamam buna katkı sağladı. Düşüncelerimde değişikliğe sebep oldu." (G5)

Erasmus+ programına katılan üniversite öğrencilerinin ders dışı faaliyetler teması altında belirttikleri görüşler analiz edilmiştir. Öğrencilerinin büyük çoğunluğu gittikleri ülkede kutlama ve bayramlara katıldıklarını, uluslararası ofis etkinlikleri ve gezilere katıldıklarını belirtmişlerdir.

"Gittiğim üniversitede öğrenciler için gezi ve kurslar düzenleniyordu. Ben bu gezilere ve kurslara katıldım." (G6)

"3 Ekim'de Unity Day kapsamında Branderburger Tor'da gösterileri izledim. Yılbaşında sokaklarda yapılan muhteşem eğlencelere şahit oldum." (G13)

Ayrıca Erasmus+ programına katılan üniversite öğrencilerinin gittikleri yükseköğretim kurumunun sunduğu hizmetlerden barınma, dil kursu, kütüphane, internet, sağlık ve spor faaliyetlerden de faydalandıklarını ifade etmişlerdir.

"Öğrenci destek hizmeti olarak üniversitenin kendi yurdu vardı. Biz o yurttan faydalandık. Çünkü çok çok hesaplıydı, normal bireysel kiralamaya göre. Bundan faydalandık bunun dışında tabii üniversitenin kütüphanesi ve interneti iyiydi. Bu hizmetlerden faydalandık. Bunun dışında bir de uluslararası ofisin düzenlediği bazı etkinlikler oldu gezi gibi. O etkinliklere katıldık." (G8)

Programa katılan üniversite öğrencilerinin programın yeterliliği temasında bildirdikleri görüşler incelendiğinde genellikle öğrenciler hibe miktarı, bilgilendirme ve dil becerisi konularında yoğunlaşmışlardır. Öğrencilerin tamamı hibe miktarı konusunda görüş bildirmiş, büyük çoğunluğu hibe miktarlarının yeniden düzenlenmesine dikkat çekmiştir. Programa katılan üniversite öğrencilerin sonuç raporları doküman incelemesi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analizlerden öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun aylık 300 - 500 € arasında hibe aldıkları, öğrencilerin bu hibe miktarı ile harcamalarının dörtte üçünü karşıladıkları, hibe ödemelerini genellikle belirtilen tarih ve ödeme planı ile aldıkları sonucuna varılmıştır. Programa katılan öğrenciler iklime uyum sağlayamama, toplumsal yapının farklılığı gibi sorunları da dile getirmişlerdir.

"Benim bildiğim kadarıyla bu bütçe ülkeye göre değişiyor. Yani gönderen ülke ve host ülkeye göre değişiyor. Bizim aldığımız para diğere ülkelere ve gittiğimiz ülkeye göre bence iyiydi." (G9)

"Erasmus+ programı için bana verilen hibe temel ihtiyaçlarımı gidermem için yeterli oldu" (G1)

Öğrenciler hibe miktarının düzenlenmesi, evraklar ile ilgili kolay uygulamalar sunulması, akran rehberliği yapılması, daha fazla anlaşma yapılması, programa katılmadan önce dil eğitimi verilmesi, koordinatörlerin daha fazla bilgilendirme yapması önerilerinde bulunmuşlardır. Erasmus+ programına katılan üniversite öğrenciler koordinatörlerin daha

fazla yönlendirici ve destekleyici rol üstlenmeleri konusuna vurgu yapmışlardır. Bu konuda deneyimlerini paylaşacak önceden programa katılan öğrencilerden akran rehberliği yapmalarının faydalı olacağını açıklamışlardır. Bu bulgulara dair öğrenci görüşleri şöyledir:

"Türkiye'deki koordinatörler öğrencilere daha çok yardımcı olursa daha iyi olur. İlk defa böyle bir deneyim yaşayacak olan öğrencilere daha çok bilgi ve destek sağlanmalı." (G5)

"Daha önceden Erasmus+ programına katılmış öğrencilerin röportajlarının alınması ve yayınlanması ya da direkt olarak hareketlilikten yararlanmamış öğrencilerle buluşturulması ve tecrübelerinin paylaşılması yapılabilecek en mantıklı değişiklik olabilir." (G11)

" gerekli evraklar konusunda daha kolay uygulamalara yönelmek süreci hızlandıracaktır." (G1)

Bu bulgular ışığında genel olarak öğrencilerin gönderen yükseköğretim kurumunun hizmetlerinden ve kabul eden yükseköğretim kurum hizmetlerinden memnun oldukları, finans kaynaklarının artırılarak hibe miktarının yeniden düzenlenmesinin gerekliliğini, Erasmus+ programından beklentilerini büyük oranda karşıladığı sonuçlarına ulaşılabilir.

2. Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına katılacak olan üniversite öğrencilerinin program hakkındaki görüşleri nelerdir?

Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına katılacak olan üniversite öğrencilerinin görüşleri analiz edilmiş ve üç tema altında toplanmıştır. Bunlar; programa dair farkındalık, karar verme nedeni ve programdan beklentileridir.

Şekil 3. Erasmus+ Programına Katılacak Öğrencilere Ait Tema ve Kodlar

Erasmus+ programına katılacak üniversite öğrencilerinin programa dair farkındalıkları temasında genel ve özel hedefleri ile ilgili olarak genel anlamda yüzeysel bir

bilgiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu bulguya ilişkin olarak B6 kodlu öğrencinin görüşü örnek olarak verilebilir.

"Erasmus programı, Avrupa'daki yükseköğretim kurumlarını birbirleri ile işbirliği yapmaya teşvik eden bir Avrupa Birliği programıdır." (B6)

Öğrenciler programın; farklı kültürleri tanıma, arkadaş edinme, dil becerisini geliştirme, gezme, deneyim kazanma, kariyerlerini geliştirme ve yurtdışında eğitim görme amaçlarına hizmet edebileceğini ifade etmişlerdir. Bu bulguyu destekler nitelikte Erasmus+ programına başvuran öğrenci görüşleri şöyledir:

"Öğrencilerin farklı kültürler tanınmasına, farklı kültürlerden arkadaşlıklar edinip uluslararası network oluşturmaya imkân sağlamak, dil becerilerini geliştirmek programın genel özellikleri olabilir." (B1)

"Erasmus, üniversite öğrencilerinin özellikle ikinci yabancı dil edinimini sağlayabilmek, öğrencilerin farklı kültürler tanıyabilmesini sağlamak amaçlarını taşıdığını biliyorum." (B5)

Erasmus+ programına başvuran öğrenciler, Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programı hakkında üniversitelerindeki tanıtımı genel anlamda yeterli bulmadıklarını, kendilerinin çoğunlukla afiş, broşür, web sitesi ve e posta gibi farklı yollar ile haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen görüşlerden biri B6 kodlu öğrencinin görüşüdür.

"Hayır bulmuyorum aslında sadece bir broşürle tanıtmak yerine daha aktif ve açıklayıcı olmanın hem öğrenci hem de program adına yararlı olacağı kanaatindeyim" (B6)

Karar verme temasında Erasmus+ programına başvuran üniversite öğrencilerinin program başvurma nedenleri ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu doğrultuda ortaya çıkan kodlar; dil becerisini geliştirme isteği, deneyim kazanma isteği, farklı kültürleri tanıma isteği, gezme, arkadaşlık kurma isteğidir. Erasmus+ programına başvuran üniversite öğrencilerinin bazıları istediklerini gerçekleştirmek için Erasmus+ programını bir araç olarak görmektedir. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şu şekildedir:

"İngilizceyi benim gibi İngilizceyi ikinci bir dil olarak öğrenen insanlarla konuşarak geliştirmek ve gittiğim ülkede farklı kültürleri tanıyıp yeni arkadaşlıklar edinmek, Avrupa'yı gezmek katılmaya karar vermemde etkiliydi." (B1)

"Hem yurtdışında eğitim almak aynı zamanda da gezebilmek çok istediğim şeyler arasında. Bu yüzden bu programa katılmak istedim." (B3)

"Okuduğum bölüm zaten ilk olarak ABD'de ortaya çıkmış bir meslek. Ülkelerde nasıl işleyiş gösterdiğini, hastalara karşı tutum ve davranışlar, personellerin deneyimlerini paylaşmak beni heyecanlandırıyor. Bunun dışında tabii ki farklı bir ülkede yaşamak ve orayı tanımak da beni cezbediyor. Bu sebeplerden dolayı başvurmak istedim." (B6)

"Dil pratiği istiyordum, kendi eğitimsel alanımda deneyimim olmasını istediğim için başvuruda bulundum." (B7)

Erasmus+ programına başvuran üniversite öğrencilerinin programdan beklentileri teması altında oluşan kodlar mesleki, sosyal, kişisel ve akademik beklentilerdir. Öğrencileri ile yapılan görüşmeler sonucunda öğrencilerin en çok mesleki beklenti; en az ise akademik beklenti içinde oldukları ortaya çıkmıştır. Bu bulguları destekleyen öğrenci görüşleri şöyledir:

"Mesleki anlamda Farklı ülkelerdeki çalışma şekillerini, sistemlerini görüp kendi ülkenizdeki eksiklikler hakkında yorum ve çözüm yapabilirsiniz." (B4)

"İş fırsatları açısından katkı sağlayabilir Mesleki anlamda daha çok katkı sağlayacağını düşünüyorum şu süreçte." (B7)

"Mesleki becerilerimi katlayacak bir program bu" (B6)

"Doğru üniversite tercihi yapıldığında ve doğru akademisyenlerden alınan dersler akademik ve mesleki anlamda büyük katkı sağlar" (B3)

"Akademik anlamda büyük bir katkısı olacağı düşüncesinde değilim" (B1)

Erasmus+ programına başvuran üniversite öğrencilerinin programdan akademik beklentilerinin düşük olması ders denkliklerinin olmaması, dönem uzatma gibi nedenler olabilir. Öğrencilerin mesleki beklentilerinin yüksek olmasının nedenleri mesleki anlamda yurtdışı deneyimi, daha fazla uygulama yapma imkânı ve kariyer planları için bir fırsat olarak görmeleri olabilir.

3. Erasmus+ bölüm koordinatörlerinin Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programı hakkındaki görüşleri nelerdir?

Erasmus+ bölüm koordinatörlerinden elde edilen veriler "Hedefler, Programa dair farkındalık ve Programın yeterliliği" olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Erasmus+ programı bölüm koordinatörleri daha çok programın yeterliliği konusunda görüş bildirirken programa dair farkındalıklarının düşük olduğunu programın genel ve özel hedefleri hakkında genellikle bilgi sahibi olmadıklarını vurgulamışlardır.

Şekil 4. Erasmus+ Programı Koordinatörlerine Ait Tema ve Kodlar

Erasmus + bölüm koordinatörleri, Hedefler temasında Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programı ile bölümlerinden daha fazla öğrenciyi hareketliliğe dâhil etmeyi istediklerini, şimdiki mevcut durumu yeterli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca daha fazla öğrencinin Erasmus + programından faydalanabilmesi için bölüm bazında anlaşmaların yapılmasının gerekliliğini

vurgulamışlardır. Hedefler ana temasında ulaşılan bulguları destekler görüşlerden K3 kodlu koordinatörün görüşleri şöyledir;

"2016'dan beri bu görevdeyim. Benim görev sürem boyunca 1 öğrenci gitti ve geldi. Ayrıca iki öğrenci şu an başvuru aşamasında. Bölüm olarak mümkün olduğunca çok öğrenci göndermek hedefimiz. Bu kapsamda her dönem en az bir öğrencimizi yollayabilmek hedef olarak söylenebilir. Ancak hedeflerimize ulaşamadık." (K3)

Erasmus+ bölüm koordinatörlerinin Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programının genel ve özel hedefleri ile ilgili farkındalıklarına dair tema ve kodlar incelendiğinde Erasmus+ bölüm koordinatörlerinin, Erasmus+ programının genel ve özel hedefleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Erasmus+ bölüm koordinatörleri, Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programının anahtar yeterlilikleri ve becerileri geliştirme, eğitim- öğretim kurumlarında kaliteyi geliştirme ve eğitim ortamlarında uluslararasılaşmayı teşvik etme gibi özel hedefleri ile ilgili büyük oranda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Bölüm koordinatörlerden biri yükseköğretim kurumlarının uluslararası boyutunu artırma özel hedefi ile ilgili kurumları yenilediğini ifade etmiştir. Programa dair farkındalık teması için ulaşılan bu bulguları destekler görüşler şöyledir:

" Bu konuda fikrim yok." (K1)

"Herhangi bir fikrim yok." (K4)

" Bireylerin anahtar yeterliklerinin ve becerilerinin seviyesini arttırmadan kasıt tam olarak nedir bilmiyorum." (K3)

Avrupa'da demokratik yaşama ve işgücü piyasasına katılım, aktif vatandaşlık, kültürler arası diyalog, sosyal içerme ve dayanışmayı teşvik etme hedefine ulaşma düzeyine ilişkin olarak bir bölüm koordinatörü kültürler arası etkileşimi sağladığını belirtmiştir. Bu bulguyu destekleyen K1 kodlu koordinatörün görüşü şu şekildedir:

"Bu konuda da aslında kurumları yenileyeceğini uluslararasılaşma konusunda diğer benzer yurt dışı kuruluşlar ile karşılaştırma yapma imkânı sağlayacaktır." (K1)

Erasmus+ bölüm koordinatörleri programın yeterliliği temasında programda öğrenci hareketliliği için ayrılan hibe miktarının yeterli olmadığına, yıllar içinde hibe miktarının düşürüldüğünü bununda programın planlanan amaçlara ulaşma için yeterli ve uygun olmadığına vurgu yapmışlardır. Bu bulguyu destekler görüşlerden biri şu şekilde ifade edilmiştir.

"Yok, yeterli değil. Yani söylemiştim aslında bütçe kısıtlanıyor giderek yıllar içinde. Bütçenin azaldığını görüyoruz." (K1)

Erasmus+ bölüm koordinatörlerinin program yeterliliği temasında sıklıkla belirttikleri diğer ders denkliklerinin yeterli düzeyde olmamasıdır. Koordinatörler, bu durumun öğrencileri zor durumda bıraktığını, dönem uzatmalarına sebebiyet verdiğini ifade etmektedirler. Konuya ilişkin koordinatör görüşleri şu şekildedir:

".....Bir de bölüme özgü derslerin yer aldığı benzeşik üniversite bulmak çok zor....." (K3)

".....dersler açısından eşleştirmeler açısından bakıldığında kendi dersinin benzeri bile olmayan dersleri almak zorunda kalabiliyor ö dersler açısından eşleştirmeler açısından bakıldığında"

kendi dersinin benzeri bile olmayan dersleri almak zorunda kalabiliyor öğrenci öğrenci.....Bu öğrencilerin dönem uzatmasına, sene uzatmasına neden olabilir.....”(K1)

Programın yeterliliği temasında Erasmus+ bölüm koordinatörleri programda karşılaştıkları zorlukları program çok karmaşık, programda ortak bulmak zor, web sitesi işlevsel değil şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguyu destekler koordinatör görüşleri şöyledir:

” Eskiye nazaran çok daha kompleks bir yapısı var. ”(K4)

” Ortak bulmak en büyük problemdir. Ortak ülke bulup öğrenciler için anlaşma yapmak ” (K4)

” Anlaşma vb. işlemler ile doğrudan öğrenci işleri ilgilenmeli.... ”(K3)

Erasmus+ bölüm koordinatörleri genel anlamda programı yeterli bulmadıklarını; hibe miktarının giderek düşmesi, programda yeterli bilgilendirmenin yapılmaması, yükseköğretim kurumlarında yerel dilde derslerin verilmesi, bölüm düzeyinde bile ders denkliklerinin olmaması gibi sorunlardan dolayı öğrencilerin programa katılma isteklerinin düştüğünü belirtmektedirler.

Erasmus+ bölüm koordinatörleri programın yeterliliği temasında programa ilişkin önerilerini koordinatörlere bilgilendirme yapılmalı, web sitesinin daha açık ve anlaşılır olmalı, ek kaynaklar bulunmalı ve program daha uygulanabilir olmalı şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bulguyu destekler Erasmus+ bölüm koordinatörlerinin görüşleri şu şekildedir:

” Daha sade, basit, anlaşılır ve uygulanabilir olması gerektiğini düşünüyorum.” (K4)

”....Ek kaynaklar bulunmalı belki.....” (K1)

” Program ile ilgili bilgilendirme, eğitim ve oryantasyon artırılmalıdır.” (K2)

”Web sitesinde aranan bilgiler daha kolay ulaşılabilir hale getirilmeli, açık olmalı.” (K3)

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Erasmus+ Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programının değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada, Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına daha önce katılmış olan öğrenciler, programa katılmak için başvuru yapmış olan öğrenciler ve Erasmus+ bölüm koordinatörleri ile görüşmeler yapılmış; programa katılmış olan 21 öğrenci tarafından doldurulmuş olan katılımcı raporları incelenmiştir. Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına daha önce katılmış olan öğrenciler ile yapılan görüşmeler sonucu üniversite öğrencilerinin programın genel hedeflerine dair farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Daha önce hareketlilik programına katılmış olan öğrencilerin büyük bir kısmının yabancı dil becerilerini geliştirmek, farklı kültürleri tanımak, kendilerini geliştirmek, arkadaş edinmek, eğitim almak, gezmek, yurtdışı deneyimi kazanmak ve farklı bakış açısı kazanmak gibi amaçlarla Erasmus+ programına katıldıkları ortaya çıkmıştır. Erasmus+ programına katılan üniversite öğrencilerinin doldurduğu sonuç raporlarında da benzer bulgularla karşılaşmıştır. Raporlarda da öğrenciler; yabancı dil öğrenmek ve geliştirmenin, yurtdışında yaşamak ve yeni insanlar ile tanışmanın, başka ülkeler hakkında bilgi sahibi olmanın başlıca motivasyon kaynakları arasında olduğunu belirtmişlerdir. Demir & Demir (2009) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış; üniversite öğrencilerinin farklı ülkeleri görme, farklı kültürleri tanıma, yabancı dillerini geliştirme ve akademik

gelişimlerine katkı sağlama amacıyla programa katıldıkları belirtilmiştir. Avrupa Komisyonu (European Commission, 2016) ise katılımcı ülkelerdeki öğrencilerin çok büyük çoğunluğunun yurt dışında yaşamak, yeni insanlarla tanışmak, bir yabancı dili öğrenmek ve geliştirmek, becerilerini geliştirmek, yurtdışında ve kendi ülkelerin istihdam edilebilirliği geliştirmek amacıyla Erasmus+ programına katıldığını belirtmiştir.

Programa daha önce katılmış olan öğrenciler ile yapılan görüşmelerde öğrencilerin programdan sağladıkları katkılar değerlendirilmiştir. Erasmus+ programına katılan üniversite öğrencileri kendilerine programın en çok dil becerilerini geliştirme, özgüven kazanma, kültürel etkileşim, arkadaş edinme, deneyim ve bilgi kazanma anlamında ve akademik anlamda katkı sağladığını belirtmişlerdir. Programa katılan üniversite öğrencilerinin sonuç raporlarında da benzer bulgularla karşılaşmıştır. Sonuç raporlarında Erasmus+ programı ile yurtdışında kaldıkları süre boyunca; öğrencilerin dil becerilerini geliştirdikleri, farklı kültürlerin değerlerini daha iyi anladıkları, işbirliği içinde çalışma, bağımsız olarak öğrenmeyi planlama ve yürütme, açık fikirli olma, analitik düşünme, problem çözme ve yeni durumlara uyum sağlama becerileri gibi becerileri kazandıkları ifade edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bu sonuçlar katılımcı öğrencilerin daha önce ifade ettikleri beklentilerinin karşılandığını ve Erasmus+ programının bazı genel ve özel hedeflerinin başarıyla gerçekleştiğini göstermektedir. Yapılan görüşmeler ve incelenen raporlara göre; programın genel amaçları arasından birlikte yaşam boyu öğrenme ve hareketliliğin hayata geçirildiği, eğitim ve öğretimin kalitesinin ve verimliliğinin arttırıldığı, tüm eğitim ve öğretim seviyelerinde yaratıcılığın ve yeniliğin geliştirildiği söylenebilir. Yine program süresince yaşanan akademik ve mesleki deneyimlerin, programın genel hedeflerinden biri olan yükseköğretim alanında ortak ülkelerin sürdürülebilir gelişimine katkıda bulunduğu ifade edilebilir. Ayrıca alınan görüşlerden programın anahtar beceri ve yeterliliklerin gelişmesi ve eğitim-öğretimin uluslararası boyutunu geliştirme hedeflerine hizmet ettiği de anlaşılmaktadır. Avrupa Birliği Bakanlığı (2017) tarafından yapılan çalışmanın bulguları araştırmanın sonuçlarını doğrulamaktadır. Bakanlık tarafından yapılan çalışmada Erasmus+ programının yeterlilik ve becerileri geliştirme, kalite geliştirme, uluslararasılaştırma ve çokdillilik hedeflerine hizmet ettiği belirtilmiştir. Alanyazında geçen bazı araştırma sonuçları da bu araştırmanın program katkılarına ilişkin sonuçlarını destekler niteliktedir. Kağnıcı (2016), Elmalı (2013), Özdem (2013) ve Ünal (2011) da yaptıkları çalışmalarda benzer bulgulara ulaşmış; hareketlilik programlarının katılımcılar için sosyal, kültürel, bireysel ve mesleki katkılar sunduğunu dile getirmişlerdir. Altay (2016), Bilici (2016), Jacobone & Moro (2015), Kağnıcı (2016), Elmalı (2013), Ünal (2011), Papatsiba (2005) ise Erasmus+ programının öğrencilerin dil becerilerine çok büyük olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Kağnıcı (2016) ve Elmalı (2013) programın yalnızca yabancı dil gelişimine değil, ayrıca yerel dillerin öğrenilmesine de katkı sunduğunu ifade etmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde programa daha önce katılan öğrencilerin büyük bir kısmı gittikleri yükseköğretim kurumunun sunduğu barınma, dil kursu, kütüphane, internet, sağlık gibi hizmetlerden ve spor faaliyetlerden faydalandıklarını; gittikleri ülkede kutlama ve bayramlara katıldıklarını, uluslararası ofis etkinlikleri ve gezilerde yer aldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcı öğrencilerin farklı kültürleri tanımaya ilişkin beklentilerinin olması araştırmanın bu sonucunu desteklemektedir. Programa ilişkin yapılan genel değerlendirmelerden; öğrencilerin gönderen ve kabul eden yükseköğretim kurumlarının hizmetlerinden memnun olduğu ve programın beklentileri büyük oranda karşıladığı sonuçlarına ulaşılabilir. Özdem (2013), Şahin (2013), Ünal (2011), Yağcı, Ekinci, Burgaz,

Kelecioğlu ve Ergene (2007) de yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin Erasmus programı kapsamında gittikleri ülkedeki memnuniyet durumunu incelemiş ve öğrencilerin kendilerine sunulan hizmetlerden genel anlamda memnun kaldıklarını ifade etmişlerdir. Şahin (2013) programın genel amaçlarının gerçekleştiğini ve program katılımcısı öğrencilerin özellikle gittikleri ülkedeki hayat şartları, sosyo-kültürel yapı ve eğitimin niteliğinden memnuniyet duyduklarını belirtmiştir. Ancak değerlendirmelerde bazı temel sorunların da ön plana çıktığı görülmüştür. Yapılan görüşmelerde öğrencilerin büyük çoğunluğu hibe miktarlarının yetersiz kaldığını belirtmiştir. Erasmus+ sonuç raporlarında da hibe miktarlarının öğrencilerin büyük çoğunluğunun harcamalarını karşılamadığı dile getirilmiştir. Benzer sonuçlarla Özdem (2013), Şahin (2013), Yücelsin-Taş (2013), Ünal (2011) ve Sancak'ın (2009) çalışmalarında da karşılaşılmıştır. Bu çalışmalarda öğrencilerin kendilerine sunulan finansal desteği yetersiz bulduğunu belirtilmiştir. Programa katılan öğrenciler hibe miktarı yetersizliği sorunu yanında, bilgilendirme seminerlerinin yapılmaması, İngilizcenin konuşma dili olarak kullanılmıyor olması, iklime uyum sağlayamama ve toplumsal yapının farklılığını diğer sorunlar olarak belirtmişlerdir. Özdem (2013) ve Sancak'ın (2009) yapmış oldukları çalışmalarda da öğrenciler kendilerine program hakkında yeterince bilgilendirme yapılmadığını belirterek bir eksikliğe dikkat çekmişlerdir. Bunların dışında bu araştırma sonuçlarından farklı olarak; Bilici (2016) ve Yücelsin-Taş (2013) çalışmalarında programla yurtdışına giden öğrencilerin bu hizmetler arasından barınma hususunda zorluklar yaşadığını; Yağcı, Ekinci, Burgaz, Kelecioğlu ve Ergene (2007) ise katılımcı öğrencilerin sağlık hizmetlerini yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan değerlendirmelerin sonunda Erasmus+ programına katılan öğrenciler yaşadıkları sorunlarla ilişkili olarak; hibe miktarının düzenlenmesi, evraklar ile ilgili kolay uygulamalar sunulması, akran rehberliği yapılması, daha fazla anlaşma yapılması, programa katılmadan önce dil eğitimi verilmesi ve koordinatörlerin daha fazla bilgilendirme yapmasına ilişkin öneriler sunmuşlardır.

Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına katılacak olan üniversite öğrencileri ile yapılan görüşmelerde öğrencilerin programın genel ve özel hedeflerine ilişkin bilgilerinin yüzeysel olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, programa katılan öğrenciler ile henüz programa katılmamış öğrenciler arasında hedeflerin farkındalığı açısından farklılık olduğunu göstermektedir. Programa katılmamış olan öğrencilerin büyük çoğunluğunun programın hedeflerine dair bilgi sahibi olmadığı daha çok programa ilişkin kendi katılma hedeflerini dile getirdikleri görülmüştür. Öğrenciler tarafından belirtilen bu hedefler de farklı kültürleri tanımak, arkadaş edinmek, dil becerisini geliştirmek, gezmek, deneyim kazanmak, kariyerlerini geliştirmek ve yurtdışında eğitim görmektir. Bu araştırma sonucundan hareketle aday öğrencilerin programa katılmadan önce program rehberini okumadığı söylenebilir.

Yapılan görüşmelerde programa katılacak olan öğrencilerin programa ilişkin mesleki, sosyal, kişisel ve akademik beklentileri olduğu saptanmıştır. Bu dört alan arasından ise öğrencilerin en çok mesleki beklenti; en az ise akademik beklenti içinde oldukları ortaya çıkmıştır. Erasmus+ programına başvuran üniversite öğrencilerinin programdan akademik beklentilerinin düşük olması ders denkliklerinin olmaması ve dönem uzatma gibi nedenler olabilir. Programa katılan öğrencilerin bir kısmı sonuç raporlarında derslerden başarısız olduklarını ve tüm eğitim bileşenlerini tamamlayamadıklarını dile getirmişlerdir. Bu da katılımcı öğrencilerin akademik beklentilerinin düşmesine sebebiyet vermiş olabilir.

Öğrencilerin mesleki beklentilerinin yüksek olmasının nedenleri ise mesleki anlamda yurtdışı deneyimi, daha fazla uygulama yapma imkânı ve kariyer planları için bir fırsat olarak görmeleri olabilir.

Programa ilişkin yapılan genel değerlendirmelerde ise programa katılacak olan öğrenciler dil yetersizliği, ırkçılık ve islamofobi, kültür çatışması, yemekler ve hibe yeterliliğine ilişkin endişelerinin olduğunu belirtmişlerdir. Alanyazında yer alan bazı çalışma sonuçları programa katılacak olan öğrencilerin bazı endişelerini doğrular niteliktedir. Demir & Demir (2009) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin büyük bir kısmının gittikleri ülkede dil problemi yaşadığı belirtilmiştir. Benzer şekilde Ersoy (2013), Şahin (2013), Yücelsin-Taş (2013) programa katılan öğrencilerin İngilizceyi etkili konuşma konusunda sorun yaşadığını; Bilici (2016) ve Özdem (2013) öğrencilerin inançları ve kültürleri nedeniyle gittikleri ülkede beslenme hususunda sorunlar yaşadığını belirtmişlerdir. Özdem (2013) ayrıca öğrencilerin gittikleri ülkelerdeki sosyal ve kültürel faaliyetlerin kendi inanç ve kültürlerine uygun olmadığını; ayrıca program kapsamında gidilen ülkelerde ilk zamanlarda Türk kimliği ve kültürüne yönelik olumsuz düşüncelerin olduğunu ancak program sonunda bu olumsuz düşüncelerin yerini olumlu düşüncelerin aldığını belirtmiştir. Bilici (2016) ve Ersoy (2013) da Türk öğrencilerin gittikleri ülkelerde önyargılarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Bu çalışma sonuçları yanında, bazı çalışmalarda öğrencilerin endişelerinin yersiz olabileceğini gösteren bazı bulgulara da ulaşılmıştır. Örneğin; Bilici (2016) ve Boyacı (2011) yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin gittikleri üniversitelerde öğretim elemanlarının kendilerine karşı olumlu davranışlar içinde olduğunu, herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını aksine öğretim elemanlarının kendilerine her zaman yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Yağcı, İkinci, Burgaz, Kelecioğlu ve Ergene (2007) ise Erasmus kapsamında yurtdışına giden üniversite öğrencilerinin beslenme hizmetlerinden oldukça memnun kaldıklarını belirtmiştir.

Erasmus+ bölüm koordinatörleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programına ilişkin yapılan görüşmelerde koordinatörler mevcut hareketlilik programının durumunu yeterli bulmadıklarını bu nedenle daha fazla öğrenciyi hareketliliğe dâhil etmeyi hedeflediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca daha fazla öğrencinin Erasmus + programından faydalanabilmesi için bölüm bazında anlaşmaların yapılmasının gerektiği ifade edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç Ünal (2016) ve Özdem (2013) tarafından yapılan araştırmaların bulgularıyla örtüşmektedir. Ünal (2016) çalışmasında programa katılan öğrenci sayısının yetersiz olduğunu belirtmişken; Özdem (2013) de programdan daha çok öğrencinin yararlanması gerektiğini ve bu doğrultuda farklı ülkelerdeki üniversitelerle anlaşmalar yapılması gerektiğini belirtmiştir. (ORAN)

Erasmus+ bölüm koordinatörlerinin Erasmus+ Program Ülkeleri ile Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği (KA103) programının genel ve özel hedeflerine dair farkındalıkları incelendiğinde Erasmus+ bölüm koordinatörlerinin, Erasmus+ programının genel ve özel hedefleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları saptanmıştır. Erasmus+ bölüm koordinatörlerinin programın hedeflerine dair farkındalık durumunu ortaya koyan bu araştırma sonucu, koordinatörlerin Ünal'ın (2011) çalışmasında belirtilen özelliklerin bir kısmını taşımadığını göstermektedir. Çünkü Ünal (2011) programa katılan öğrencilerin kendilerine danışmanlık yapabilecek ve programa ilişkin tüm sorularına cevap verebilecek koordinatörler görmek istediklerini belirtmişlerdir. Ancak, bu çalışmada yer alan

koordinatörlerin program sürecine ve işleyişine ilişkin bilgi birikimi olsa da, programın genel ve özel hedefleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ortaya koyulmuştur.

Bölüm koordinatörlerinin programın yeterliliğine ilişkin görüşleri incelendiğinde ise koordinatörlerin genel anlamda programı yeterli bulmadığı görülmüştür. Koordinatörler öğrencilere ayrılan hibe miktarının yetersiz olduğunu, programda yeterli bilgilendirmenin yapılmadığını, yükseköğretim kurumlarında yerel dilde derslerin verildiğini, ders denkliklerinin yeterli düzeyde olmadığını, programın karmaşık olduğunu, program ortağı bulmanın zor olduğunu, program web sitesinin işlevsiz olduğunu belirtmişlerdir. Koordinatörler hibe miktarının programın planlanan amaçlara ulaşması için yeterli ve uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Program koordinatörlerinden elde edilen bu sonuç programa katılan ve henüz programa katılmamış öğrencilerden elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir. Çünkü programa katılan öğrenciler hibe miktarının yetersiz olduğunu, programa katılacak öğrenciler ise hibe miktarının yeterliliğine ilişkin endişelerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Benzer şekilde Özdem (2013), Şahin (2013), Yücelsin-Taş (2013), Ünal (2011) ve Sancak (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da hibe miktarının yetersiz oluşuna ilişkin görüşler sunulmuştur. Derslerin yerel dilde verilmesi sorununa ilişkin koordinatör görüşleri, Dinçer, Aslan & Bayraktar'ın (2017) çalışma sonuçları tarafından desteklenmektedir. Dinçer, Aslan & Bayraktar (2017), İngilizce verilen ders sayısının az olmasının Türk öğrenciler açısından bir problem olduğunu dile getirmiştir. Yücelsin-Taş (2013) da çalışmasında bazı derslerin denkliklerinin sağlanamamasının Erasmus+ programı için ciddi bir sorun olduğunu belirtmiştir. Öte yandan Şahin (2013) tarafından yapılan çalışmada, koordinatörlerin görüşlerinin aksine, öğrencilerin büyük bir kısmının ders denkliği sorunu yaşamadığı ve derslerini dönem sonuna kadar eksiksiz aldığı belirtilmiştir.

Erasmus+ bölüm koordinatörleri programın yeterliliğine ilişkin yaptıkları değerlendirmeler paralelinde bazı önerilerde bulunmuştur. Sunulan bu öneriler arasında bölüm koordinatörlerine bilgilendirme yapılması, web sitesinin daha açık ve anlaşılır olması, ek kaynaklar bulunması ve programın daha uygulanabilir olması şeklinde öneriler yer almıştır.

Araştırmada dile getirilen sorunlar ve bu sorunlara sunulan öneriler dikkate alınarak Erasmus+ KA103 Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği programına ilişkin şu öneriler sunulabilir: programa katılan öğrencilere sağlanan hibe miktarlarının artırılması, gönderen üniversite ile kabul eden üniversite arasında ders denkliklerinin sağlanması, program koordinatörleri belirlenirken gönüllülük esasının gözetilmesi, koordinatör olarak belirlenen öğretim elemanlarının belirli aralıklarla programa ilişkin eğitime alınması, program öncesinde ve süresince ilgili birim tarafından katılımcı öğrenciler için bilgilendirme seminerlerinin yapılması, öğrencilere program öncesinde ve süresince yabancı dil eğitim desteği verilmesi, gidilen ülkelerde barınma ve beslenmeye ilişkin koşulların dikkate alınması ve gerekli iyileştirmeler için adımlar atılması, daha fazla öğrencinin programın katılımını sağlamak amacıyla tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerinin artırılması.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, Yıldız Teknik Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi'nde Erasmus KA103 Yükseköğretimde Öğrenci ve Personel Hareketliliği programına daha önce katılmış olan öğrenciler, programa yeni katılacak olan öğrenciler ve aynı kurumlarda çalışmakta olan program koordinatörleri ile yapılmış olan görüşmelerden ve Erasmus+ sonuç raporlarından elde edilen verilerle sınırlıdır. Gelecekte yapılacak olan araştırmalarda farklı kurumlarda, farklı veri toplama araçları ve veri kaynakları kullanılarak

Erasmus+ KA103 programının genel bir değerlendirmesi yapılabilir. Genel değerlendirmenin yanısıra programla ilgili dile getirilen sorun alanlarından birine ilişkin çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Altay, A. (2016). Influence of the Erasmus Student Mobility Programme on competence development of students (Unpublished Master's Thesis). Akdeniz University, Antalya.
- Avrupa Birliği Bakanlığı. (2017). National Report of TURKEY on the implementation and the impact of Erasmus+ and Predecessor Programmes: Lifelong Learning, Youth in Action. http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/el_national_report/TR_National%20Report.pdf adresinden 16.04.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Avrupa Birliği Bakanlığı. (2014). Eğitim ve öğretim 2020 bilgi notu. https://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/Egitim%20ve%20Kultur/web_egitim_ve_ogretim_2020_3_.pdf adresinden 01.11.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Berg, V. (2014). Evaluation of the outcome of European students-teachers' participation in the Erasmus Exchange Programme (2008-2011): A survey of students' knowledge, thoughts and feelings before and after their Erasmus exchange. Journal of the European Teacher Education Network , 9, 33-45.
- Bilici, N. (2016). Erasmus Programı çerçevesinde Türkiye'den yurtdışına giden ve yurtdışından Türkiye'ye gelen yabancı öğrencilerin sosyal uyumlarının karşılaştırmalı incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Boyacı, A. (2011). Erasmus değişim programı öğrencilerinin geldikleri ve Türkiye'de öğrenim gördükleri üniversitedeki sınıf yönetimine ilişkin karşılaştırmalı görüşleri (Anadolu Üniversitesi Örneği). Eğitim ve Bilim, 36(159), 270-282.
- Creswell, J. W. (2002). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research. Upper Saddle River. New Jersey: Merrill.
- Demir, A., & Demir, S. (2009). Erasmus programının kültürlerarası diyalog ve etkileşim açısından değerlendirilmesi (Öğretmen adaylarıyla nitel bir çalışma). Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(9), 95-105.
- Dinçer, Ç., Aslan, B. & Bayraktar, A. (2017). Ankara Üniversitesi Erasmus koordinatörlerinin Erasmus programına ilişkin görüşleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 50(2), 201-225.
- Elmalı, G. G. (2013). Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları'nın Türkiye uygulamasının Erasmus Programı bağlamında değerlendirilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Ersoy, A. (2013). Türk öğretmen adaylarının kültürlerarası deneyimlerinde karşılaştıkları sorunlar: Erasmus değişim programı örneği. Eğitim ve Bilim, 38(168), 154-166.
- European Commission, (2018). Report from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of

- the Regions: Mid-term evaluation of the Erasmus+ Programme (2014-2020). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0050&from=FR> adresinden 23.11.2017 tarihinde erişilmiştir.
- European Commission. (2017a). Erasmus+ programme guide. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/2017-erasmus-plus-programme-guide-v2_en.pdf adresinden 08.11.2017 tarihinde erişilmiştir.
- European Commission, (2017b). From Erasmus to Erasmus+: A story of 30 years. http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/anniversary/event/erasmus-erasmus-story-30-years_en adresinden 23.11.2017 tarihinde erişilmiştir.
- European Commission. (2016). The Erasmus impact study regional analysis. http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/study/2016/erasmus-impact_en.pdf adresinden 12.02.2018 tarihinde erişilmiştir.
- European Commission. (2010). Europe 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> adresinden 12.02.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Gültekin, M., & Anagün, Ş. S. (2006). Avrupa Birliği'nin eğitimde kaliteyi belirleyici alan ve göstergeleri açısından Türk eğitim sisteminin durumu. Sosyal Bilimler Dergisi, 2, 145-170.
- Hasdemir, F., & Çalikoğlu M. R. (2011). Avrupa Birliği Eğitim Programları ve Değişim. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 1(2), 66-68.
- Jacobone, V., & Moro, G. (2015). Evaluating the impact of the Erasmus programme: skills and European identity. Assessment & Evaluation in Higher Education, 40(2), 309-328.
- Kağnıcı, S. (2016). The impact of EU Mobility Programmes on the construction of European identity: A study on Turkish Erasmus Students (Unpublished Master's Thesis). Yaşar University, İzmir.
- Kehm, B. M. (2005). The contribution of international student mobility to human development and global understanding. US-China Education Review, 2(1), 18-24.
- Okur, S. (2016). Representation of European identity in multiparty incoming and outgoing Erasmus students' discourses (Unpublished Master's Thesis). Middle East Technical University, Ankara.
- Özdem, G. (2013). Yükseköğretim kurumlarında ERASMUS Programının değerlendirilmesi (Giresun Üniversitesi Örneği). Educational Administration: Theory and Practice, 19(1), 61-98
- Papatsiba, V. (2005). Political and individual rationales of student mobility: a case study of Erasmus and a French regional scheme for studies abroad. European Journal of Education, 40 (2), 173-188.
- Patton, M.Q. (1990). Qualitative evaluation and research methods (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage

- Psychogiou, A. (2015). The potential of the Erasmus Programme: Assessing European Identity in Greek Erasmus Students (Unpublished Master Thesis). Linköping University. Sweden.
- Saban, A., & Ersoy, A. (2017) Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sağlam, M., Özüdoğru, F. & Çıray, F. (2011). Avrupa Birliği eğitim politikaları ve Türk Eğitim Sistemi'ne etkileri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(1), 87-109.
- Sancak, A. (2009). Kültürlerarası diyalog açısından öğrenci değişim programları. Erasmus örneği (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Sari, O. E. (2014). Role of common education policies of the European Union in Europeanization process: Erasmus Exchange Programme (Unpublished Master's Thesis). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Süngü, H., & Bayrakçı, M. (2010). Bolonya süreci sonrası yükseköğretimde akreditasyon çalışmaları. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 8(4), 895-912.
- Şadioğlu, N. Ç. (2013). Avrupa Birliği müzakere sürecinde Türk Eğitim ve Kültür Sisteminin literatür açısından değerlendirilmesi. Akademik Bakış Dergisi, 37, 1-20.
- Şahin, E. (2013). Erasmus programına katılan Türk öğrencilerin görüşlerinin değerlendirilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2006). Nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Teichler, U., & Jahr, V. (2001). Mobility during the course of study. European Journal of Education, 36(4), 443-458.
- Ünal, M. (2016). Öğretim elemanı ve öğrencilerin AB Erasmus+ Programını algılama durumlarının incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 17(3), 581-598
- Ünal, M. (2011). AB Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği Programı ve bu kapsamda uygulanan öğretim programı bağlam, girdi, süreç, ürün (CIPP) modeline göre değerlendirilmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü, İ. (2015). Teacher candidates' opinions on Erasmus Student Exchange Program. Educational Sciences: Theory & Practice, 15(1), 223-237
- Yağcı, E., Ekinci, C. E., Burgaz, B., Kelecioğlu, H. & Ergene, T. (2007). Yurt dışına giden Hacettepe Üniversitesi Erasmus öğrencilerinin memnuniyet düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33: 229-239.
- Yücelsin-Taş, Y. T. (2013). Erasmus Programında karşılaşılan sorunlar ve öneriler. Turkish Studies, 10, 763-770.